

въпросът за сръдствата, важно е да се отбележи, че не е удобно да се тревожи населението, особено въ страни като нашата, съ ниска култура, вмѣсто единъ пѣтъ, три пѣти, по единъ, тъй да се каже, „статистически поводъ“. Преброяването е единъ видъ всеобща мобилизация. То е най-голѣмото предприятие на държавата, следъ войната. Въ него участвуватъ почти всички граждани. Освенъ това, не е лесно да се подобрятъ, импулсиратъ и турятъ въ действие по-вече отъ четиредесетъ хиляди интеллигентни граждани, нѣкои отъ които ще трѣбва да бждатъ изпратени по южнитѣ покрайнини на Царството, дете населението е почти неграмотно. Ясно е, следователно, че е по-добре тоя преброятеленъ апаратъ да се инсталира по-рѣдко.

Това бѣха и съображенията на Върховниятъ статистически съветъ да реши, шото преброяването на населението, земеделскитѣ стопанства и индустриалнитѣ и други заведения извънъ земеделieto да се извърши *едновременно*, на 31. XII. 1930 г., по сжция начинъ, както се извърши преброяването на 31. XII. 1926 год.

Освенъ изброенитѣ по-горе формални задължения, или по-право законозадължения, въ изпълнение на които България трѣбва да направи предстоящото всеобщо преброяване на 31. XII. 1930 г., може да се прибави специалния ангажиментъ, който тя е поела предъ Международния земеделски институтъ да участва въ всемирното земеделско преброяване, което ще се извърши презъ 1930 год. отъ повечето държави на земното кълбо и отъ което, очевидно, ще се получатъ сведения, годни за международни сравнения. Току-що поменатия институтъ още презъ 1924 год. е замислил и взелъ инициативата за едно такова преброяване. Въ три последователни общи събрания (сесии), състояли се презъ 1924, 1926 и 1928 г., сжщиятъ институтъ разглежда въпроса за всемирното земеделско преброяване, извърши подготовителнитѣ работи, приготви общъ формуляръ-типъ, който трѣбва да иматъ предъ видъ всички държави, които ще взематъ участие въ това преброяване, и най сетне чрезъ директора на проекта на това последното, бележниятъ американски статистикъ Д-ръ Леонъ Естебрукъ, лично подкани сжщитѣ държави да подготвятъ условията за успѣшния изходъ на въпросното предприятие. Въ България г-нь Естебрукъ е билъ презъ лѣтото на 1926 г., когато е получилъ съгласието на българското правителство да вземе участие въ поменатото всемирно преброяване. Всичко това, разбира се, е надлежно оформено чрезъ писма между Главната дирекция на статистиката и Международния земеделски институтъ.

Независимо отъ тия задължения, Върховния статистически съветъ се спрѣ по сжщество на въпроса за нуждата отъ статистическитѣ сведения, които могатъ да се доставятъ само чрезъ всеобщото преброяване. Изтъкна се, че тая нужда е неотразима преди всичко за управлението на страната, а следъ това и за младата българска наука. Сведенията за населението сж въ основата на много мѣроприятия. Безъ тия сведения не може да има истинско представително управление. Броятъ на общинскитѣ и окръжни съветници, на училищнитѣ и църковни настоятели, както и на народнитѣ представители се опредѣля възъ основа броя на населението, установенъ при преброяването. Освенъ това, държавата е длъжна, между другото, да открива училища, построява болници, изгражда обществени учреждения и пр., даже да построява пѣтища, въ зависимость отъ броя на населението, което има да се обслужва. Сведенията за това последното, констатирано при всеобщитѣ преброявания, се поставятъ въ основата при изчисляването на женитбеностъта, раждаемостъта, смъртностъта и пр., както и при опредѣлянето на много други относителни числа, като относителниятъ брой на населението, което се пада на 100 сгради или на 100 стаи за живѣне, на 100 км. шосеенъ или жельзо-пѣтенъ пѣтъ, на 1 болница и пр. и пр., които именно относителни числа помагатъ да се разбере материалната обстановка, при която живѣе самото население, а следъ това, по единъ напълно рационаленъ начинъ, да се установятъ неговитѣ нужди. Чрезъ съпоставянето на даннитѣ отъ нѣколко последователни преброявания могатъ да се установятъ ония правилномѣрности, по които се раз-

вива самото население. Разбира се, че колкото по често се събиратъ и разработватъ тия данни и колкото по равномѣрно, ще рече на еднакви интервали отъ време, напр. петилѣтия, се прави това, толкова реченитѣ установявания ще бждатъ по-целесъобразни и по-отговорящи на действителното положение.

Подобно значение иматъ и даннитѣ, които се събиратъ и разработватъ за земеделскитѣ и неземеделскитѣ стопанства. За пръвъ пѣтъ, чрезъ преброяването, извършено на 31. XII. 1926 г., въ България може да се установи броя и размѣра както на земеделскитѣ стопанства, така и на всички индустриални, занаятчийски, търговски, транспортни и пр. заведения. Само чрезъ всеобщото преброяване може да се издири и установи броятъ на заетитѣ въ разнитѣ видове стопанства, заведения и предприятия лица, на употребявания живъ и мъртавъ инвентаръ, на използванитѣ двигатели, машини и уреди, мощността на тия двигатели и пр. и пр. Изобщо даннитѣ отъ едно стопанско преброяване даватъ състава и състоянието на даденото стопанство. Динамиката, обаче, на това последното може да се установи само чрезъ периодично, на равни интервали отъ време повторяне на това преброяване. Сжщитѣ интервали отъ време трѣбва да бждатъ толкова по-малки, колкото по-бързо е стопанското развитие. Тоя теоретиченъ принципъ се спазва на практика отъ благоустроенитѣ държави. Северо-Американскитѣ - Съединени - Щати започнаха своитѣ колосални цензове (преброявания) на 1790 г. и ги правятъ на всѣки десетъ години, въ годината окончаваша на 9. Отъ 1904 г. сжщата държава започна къмъ сръдата на десетгодишния периодъ да прави по-кратки преброявания. Следъ свѣтовната война, за да следятъ по-отблизо бързото развитие на своята индустрия, С. А. С. Щати започнаха да събиратъ кратки сведения на всѣки две години, наредъ съ грамданитѣ си десетъ годишни преброявания, 15-то по редъ отъ които се извърши презъ миналата 1929 година.

Най-сетне Съветътъ се спре и на въпроса, че ако България не направи презъ 1930 г. преброяване не ще може да даде данни годни за международни сравнения и не ще се добие възможность да се сравни българското национално стопанство съ стопанството на другитѣ държави. Въ такъвъ случай ще трѣбва да се чака 1940 год., за да се добие такава възможность.

Преценявайки всичко казано по-горе, Върховниятъ статистически съветъ, следъ като изслуша доклада на Главната дирекция на статистиката по предстоящото всеобщо преброяване, което следва да се извърши на 31. XII. 1930 г. и станалитѣ по сжция докладъ разисквания реши: *„Изхождайки отъ разпорежданията на специалния за преброяванията законъ, отъ международнитѣ статистически задължения на България, поети чрезъ Международния земеделски институтъ, и съ конвенцията относно стопанскитѣ статистики, подписана презъ 1928 год. въ градъ Женева и гласувана презъ 1929 година отъ Народното събрание, а така сжщо и отъ нуждата да се не остави страната чакъ до 1940 г. безъ преброяване, Съветътъ моли г-на Министра на търговията, промишленостъта и труда да направи необходимото, за да се впишатъ въ бюджета за 1930—31 финансова година съответнитѣ кредити потрѣбни за извършването на поменатото всеобщо преброяване. Бюрото на Съвета се задължава да свика въ най-близко бждеще една сесия, въ която специално и подробно да се обсжди какъвъ трѣбва да бжде обекта, методитѣ и програмата на преброяването“.*

Вториятъ въпросъ — учредяване и редовно водене на текуща ежегодна статистика за индустрията — бѣ внесенъ за разглеждане съ специаленъ докладъ отъ Главната дирекция на статистиката. Непосрѣдствения поводъ за това внасане е поменатата по-горе конвенция. Въ изпълнение на нея трѣбва редовно да се изработватъ и публикуватъ:

„1-о — таблици за индустриалното производство, дотолкова пълни, доколкото това е възможно на всѣка страна да ги набави съ достатъчна степенъ на точността, и

2-о — статистически Серии, които да показватъ за редовни периоди, по възможность три месечни или, предпочитателно, месечни, промѣнитѣ на индустриал-